

Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı (95 nci Yıl Özel Sayısı s.9-12)

ÇANAKKALE...

Turgut ÖZAKMAN

Yazar

Çanakkale deniz savaşı ile kara savaşları Türk tarihinde bir dönüm noktasıdır. İleriye dönük çok önemli sonuçları olmuştur. Bir şairimizin dediğı gibi Cumhuriyet'in önsözüdür. Ben bu büyük zaferin yıldönümünde, bu çok önemli konudaki bazı yanlışlara, eksikliklere değinmek istiyorum.

1. Kilitbahir ile Eceabat arasındaki bir tepenin üzerinde, Mehmetçiğın dev bir resminin yanında Necmettin Halil Onan'ın bir şiirinin iki dizesi yazılıdır:

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın

Bu toprak bir devrin battığı yerdir.

Bu şiirin Çanakkale ile hiçbir ilgisi yoktur. 30 Ağustos 1922 zaferi için yazılmıştır. Mehmetçik resmi durur, buraya M.Akif'in Çanakkale şiirinden bir dize yakışır. Böylece sürüp gelen bu yanlışlık da sona erer.

*

2. Conkbayırı'nda iki anıt var: Biri, büyük olanı Yeni Zelandalıların anıtı, ikincisi, bu anıtın yarısına gelen Atatürk'ün anıtı. Burada iki büyük yanlış, haksızlık var.

a. Yeni Zelandalılar anıtlarının bulunduğu yeri hiç bir aşamada ele geçirmiş değildir. Buraya uzaktan bakmışlardır. Yeni Zelanda anıtının orada bulunması bir işgaldir. (kaynaklar: Atase, Çanakkale 3, s. 378,

454, ek 14; Cemil Conk, Conkbayırı Savaşları, s. 55, 60, 61, 63, 80) Binbaşı Allonson'un işgal ettiği yer Conkbayırı değil, İngilizlerin Q tepesi dedikleri Besimtepe'dir. Bnb. Allonson kendi toplarının ateşleri altında kaldığını yazıyor ama İngiliz Çanakkale Savaşları Resmi Tarihinde (C.F.Aspinall-Oglander, 2.c., s.243, dipnot) bu ateşin Türk ateşi olduğu kabul ediliyor. Bu anıt orayı koruyan, korumak için bir adım geri gitmeyen komutanlara, subaylara, askerlere, şehitlere, gazilere büyük haksızlık.

b. İkinci yanlışlık, haksızlık, burada bulunan Atatürk anıtının Yeni Zelanda anıtının yarısı kadar olması. Biri buraya adım bile atmamış. Biri bu zaferin tacını taşıyan komutan.Dünyanın son büyük süngü hücumunu yaptıran kahraman.Yeni Zelandalıların büyük anıtını yıkamayız, geri çektiremeyiz. Diplomatik sorunlar çıkar. Bu ayıbı, haksızlığı Atatürk için Yeni Zelanda anıtından büyük ve daha gösterişli bir anıt dikerek temizleyebiliriz.

Milli Park yönetiminin bu sorunu dikkate alacağını ümit etmek isterim.

3. Çanakkale Savaşlarında tarafların kayıpları hakkında yazık ki resmi açıklamalarda bile yanlış sayılar verilir. Şehit sayımız 250.000 gösterilir.

İki yanın resmi açıklamalarına ve güvenilir kaynaklara dayanarak gerçek sayılar şöyle: İngilizler savaş boyunca Çanakkale'ye 410.000, Fransızlar 79.000 asker göndermişlerdir. Kayıpları: İngilizler, 43.000 ölü, esir, kayıp, 72.000 yaralı, 90.000 hasta, genel kayıp 205.000. (genel kayıp sözcüğü ölü, yaralı, hasta, kayıp ve esirler için topluca kullanılan bir terimdir) ; Fransızlar 47.000 genel kayıp.

Bizim kaybımız: Şehit sayısı 57.084, yaralı 96.847. Yaralılarından 18.746'sı hastanelerde ölmüştür. Bunlarla birlikte şehit sayısı **75.830**. Yoğun savaş şartlarını ve kayıt zorluklarını dikkate alan bazı askeri tarihçiler şehit sayısını 100.000'e yaklaştırıyorlar. Mesela Korg. Fahri Belen. (Kesin kaynak: Atase, Çanakkale 3, s. 499-500 ve 4 sayılı cetvel)

Kıscası şehit sayımız 250.000 değildir.

Çanakkale'yi büyük yapan da şehit sayısı değildir.

4. Gelibolu'da birçok şehitliğimiz ve anıtımız var. Biri ötekine benzemiyor. Eskiler benzemiyor olabilir. Bin türlü güçlkle yapılmışlar. Ama yenilerin de aralarında hiçbir genel üslup birliği yok. Genel olarak estetik bir değer taşımıyorlar. Seddülbahir'deki İngiliz anıtına imrenerek

bakmıştım. Anafartalar'a yeni bir şehitlik yapılmış, fotoğrafını gördüm, hiçbir usluba sığmıyor. Milli parkımızın bir başmimarı, bir estetikçisi, yapılacak her eserin estetik açıdan denetimini yapacak bir birimiz yok mu? Büyük Çanakkale anıtının çevresine yapılan şehitlikleri de çok yadırgadım. Şehitliklerimizdeki mezar taşları birbirine benzemiyor. Her biri ayrı bir fantezi. Ama burası bir deneme alanı değil ki. Saygı ve sanat kaygısı birbiriyle uyumlu olmalı. Zevk ve bilinç erozyonu toprak erozyonundan daha az tehlikeli değildir.

5. Türkiye 95 yıldır, milletlerarası bilim dünyasına, Çanakkale Savaşı ile ilgili milletlerarası nitelikte ve düzeyde bir bilim eseri sunamamıştır. Bu acı eksiklik Kurtuluş Savaşı için de, Cumhuriyet dönemi için de geçerlidir. Bizim için çok önemli, anlamlı olan bu olayları bilim dünyası ya pek az, ya eksik, yanlış biliyor. Genel olarak İngiliz Resmi savaş tarihi ili Liman Paşanın anıları dikkate alınmıyor. Özellikle Liman Paşanın anılarında birçok yanlış, saptırma ve kusur var. Sonuç olarak Çanakkale biri İngiliz, öteki Alman iki kaynağa bakılarak değerlendiriliyor. Bu büyük, kaçınılmaz görevi yerine getirmek, bu boşluğu gidermek üniversitelerimize düşüyor.

6. Milli Parkta, bazı şehitlik ve anıtlarda, Çanakkale ile ilgili anı eşyası ve kitaplar satılıyor. Son ziyaretimde hiçbir ciddi kitap görmedim. Tezgahlarda hurafelerle dolu cicili bicili kılavuzlar bulunuyor.

Bunu önlemek çok mu zor?

Bu kitaplar satın alanlara Çanakkale Savaşı gibi büyük bir askeri olayı, hurafeler yumağı bir masal gibi anlatıyor, birkaç kahramanı tanıtmakla yetiniyor. Binlerce şehidin, gazinin hakkını yiyorlar. Çanakkale deniz ve kara savaşları masal değil, büyük bir askeri zaferdir. Bu zaferin arkasında komutanların bilgisi, subayların öncülüğü, askerlerin yiğitliği, kurmaylık, askerlik sanatının gereklerine uymak, yurtseverlik, özveri, özgüven vardır.

Çocuklarımızın kafasını hurafelerle zehirleyeceğimize, onlara Çanakkale Savaşı'nı dürüstçe anlatsak, çalışmanın, bilginin, bilincin ve yurt sevgisinin ne büyük bir kudret olduğunu öğretsek.

7. Çanakkale Savaşı'nın kaderi ilk günü belli olmuştur. Seddülbahir'e çıkmaya çalışılan İngiliz tümenini 3.Tabur durdurmuş, orduya 36 saat kazandırmış, Alçıtepe yolunu kapatmıştır. Arıburnu'na çıkarak Kabatepe-Kocaçimen Tepe hattına ilerlemek isteyen Anzak Kolordusunu da 27 ve

57. Alaylar durdurmuş ve deniz kıyısında küçük bir alana hapsetmiştir. Böylece İngiliz Komutanı Hamilton'un çok ümit bağladığı planı çöktürmüşlerdir.

Seddülbahir'de ve Arıburnu'nda, buralarda dövüşen şehit ve gazi olan atalarımızı anan hiçbir anıt, yazıt yok. Bu iki yere bu kahramanların şereflerine uygun iki anıt dikerek bu haksızlığı gidermeliyiz. Bu büyük bir borç.

Eğer bu anıtlar yapılmazsa bilin ki Çanakkale savaşlarını yücelten konuşmalar yapan yetkililer samimi değiller..